

EL RETAULE PERDUT DE SANT SEBASTIÀ

A final del segle XV la comunitat del monestir de Sant Jeroni de la Murtra va encarregar un retaule dedicat a Sant Sebastià. Coneixem l'aspecte que tenien el carrer central i la predel·la o part inferior d'aquest retaule gràcies a fotografies antigues. Aquestes imatges mostren també que les taules laterals que hi apareixen no són d'estil gòtic i està ben documentat que es tracta de dues pintures del segle XIX, obra de Narcís Inglada, que es van fer per substituir les originals, probablement destruïdes el 1835 durant l'incendi del monestir.

La predel·la forma part de les col·leccions del Museu des de final dels anys 1960, però el plafó central s'havia donat per perdut fins que el 2019 es va localitzar a la Fira d'Art Antic i Modern de Barcelona, on s'havia posat a la venda. Aquest fet era d'una enorme importància: es recuperava una peça de la qual feia molt temps que no se sabia res i s'obria la possibilitat de comprar-la.

La millor opció, sens dubte, era que pogués ser adquirida pel Museu de Badalona, tal com s'ha fet. D'una banda, perquè ja tenia la predel·la, i així es podrien tornar a veure juntes dues peces que formaven part de la mateixa obra i que s'havien separat feia més de seixanta anys. I de l'altra, perquè el Museu és una institució pública que, per la funció que li és pròpia, s'ocuparà de la conservació i difusió la peça.

Un darrer apunt: és un fet ben curiós que el retaule de Sant Sebastià, que té l'origen en una epidèmia, arribi al Museu just quan estem patint la pandèmia de la Covid'19. Una anècdota digna de ser recordada.

EL MONESTIR DE SANT JERONI DE LA MURTRA

L'any 1416 un grup de frares de la congregació dels jerònims es va instal·lar al mas de la Murtra gràcies al patrocini de Bertran Nicolau, mercader establert a Barcelona. De seguida van fer-hi obres per transformar la masia en un autèntic monestir. Hi destaquen especialment el refetor, construït amb el patrocini del rei Joan II, i el claustre, erigit gràcies a la contribució de diversos personatges poderosos de Barcelona, però també dels Reis Catòlics i els seus successors, la dinastia dels Àustria, grans protectors de l'orde jerònim.

El monestir es va anar transformant al llarg del temps, i al segle XVI es va ampliar notablement amb la construcció de l'anomenada *Obra Nova*. El 1835, però, la vida monàstica es va truncar sobtadament, quan es van aprovar les lleis de desamortització de Mendizábal. Els frares van haver de marxar i una multitud vinguda de Barcelona va calar foc al monestir. L'incendi va provocar la destrucció d'una part del claustre i de l'església, de part de l'Obra Nova i de mobiliari i diverses obres d'art -escultures i pintures-, entre les quals, segurament, hi havia els plafons laterals del retaule gòtic dedicat a Sant Sebastià.

A partir d'aquell moment, el monestir va passar a mans privades. Des de la dècada de 1880 fins a l'inici de la Guerra Civil es va utilitzar com a colònia d'estiuejants. A partir dels anys 1970 el monestir és un àmbit de repòs religiós i cultural obert a tothom.

Retaule de Sant Sebastià, segle XV

PER QUÈ, QUAN I ON

El 1491, arran de la mort de sis frares i un donat (laic que s'havia integrat al monestir) de Sant Jeroni de la Murtra a causa de la pesta, la comunitat va decidir erigir una capella dedicada a Sant Sebastià, a qui s'invoca per protegir-se d'aquesta malaltia i de les epidèmies en general. Aleshores també es va encarregar el retaule dedicat al sant que avui es conserva parcialment.

La capella, que actualment ja no existeix, estava situada a la galeria sud del claustre, prop de l'entrada a l'església, i s'hi accedia per la porta d'arc conopial que encara es pot veure i que actualment obre a una escala que condueix a l'Obra Nova.

Cada any, el dia de Sant Sebastià, es deia missa major a la capella i, segons la crònica escrita a principi del segle XVII per Francesc Talet, frare de Sant Jeroni de la Murtra, va ser gràcies a aquesta manifestació de devoció que el 1589 i el 1590, la pesta que assolava Catalunya va passar de llarg tant del monestir de Badalona com de les seves propietats a Tous i a Reixac.

Amb el temps es va construir la capella dedicada al sant en un altre lloc, al costat de l'Obra Nova, on encara es manté. El 1855, vint anys després de la desamortització i l'incendi de 1835, Jaume Artigas, que aleshores era un dels propietaris del monestir, la va fer restaurar en agraïment per la curació de la seva cunyada, malalta de còlera morbo arran d'una epidèmia. A l'interior s'hi va col·locar part del retaule gòtic (el carrer central i la predel·la), complementat per unes taules laterals pintades en aquell mateix moment per Narcís Inglada.

Cal destacar també que Sant Sebastià és copatró de Badalona i que el 1854 se li va formular el Vot de Poble, després que, arran de treure en processó la seva imatge, finalitzés una terrible epidèmia de còlera que assolava la població.

QUI APAREIX AL RETAULE

La taula central

En el compartiment superior de la taula central hi ha representada l'escena del Calvari: Jesucrist a la creu amb la Mare de Déu dels Dolors a la dreta i Sant Joan Evangelista a l'esquerra.

El compartiment inferior, d'una mida molt més gran que la superior, té com a protagonista Sant Sebastià, que porta els atributs del seu martiri: l'arc i la sageta.

Sebastià va viure entre els segles III i IV i era el cap de la guàrdia de l'emperador Dioclecià. Diu la llegenda que practicava secretament el cristianisme. Quan va ser descobert el van empresonar i, com que no va voler abdicar de la seva fe, l'emperador el va condemnar al martiri i va ordenar que li disparessin fletxes fins que morís. Sebastià, però, va sobreviure fins que poc després va ser executat a cops de pal.

Les representacions de Sant Sebastià a l'època del gòtic generalment el mostren amb la indumentària pròpia d'aquell mateix moment i la imatge del martiri no sol aparèixer o bé ocupa un lloc secundari. En canvi, a partir del Renaixement italià, aquest moment dramàtic de la vida del sant és el que quedarà fixat, tant en pintura com en escultura, i l'identificarà gairebé sempre fins a arribar als nostres dies.

Precisament la imatge del sant com un jove atlètic, pràcticament nu i amb el cos ple de fletxes, causarà un gran impacte i assolirà molta popularitat en els cercles homosexuals masculins de final del segle XIX. Aquest fet, i la interpretació segons la qual Sant Sebastià havia estat amant de Dioclecià, l'acabarà convertint en una icona gai.

Retaule de Sant Sebastià, segle XV

La predel·la

Al registre central de la predel·la s'hi representa la resurrecció de Crist en correspondència amb la crucifixió de la part superior de la peça. A l'esquerra d'aquesta imatge, es veuen Sant Fulgenci i Sant Joan Baptista i, a la dreta, Sant Francesc en el moment de rebre els estigmes de Crist, i Sant Roc.

La representació de Sant Fulgenci, bisbe d'Ècija, és força excepcional en la iconografia de l'època; mentre que Sant Joan Baptista, molt més popular, es troba representat també en una clau de volta del claustre de Sant Jeroni de la Murtra. Pel que fa a Sant Francesc d'Assís era un sant relativament proper en el temps (havia mort el 1226), i finalment, Sant Roc, patró dels pelegrins, evocava també la protecció contra la pesta i les epidèmies.

Retaule de Sant Sebastià, segle XV

QUI EL VA PINTAR

No es coneix qui és l'autor del retaule, i per aquest motiu s'han fet diferents atribucions. Durant un temps es va apuntar l'autoria del pintor Miquel Nadal, però actualment es considera que no pot ser, ja que se'l documenta entre 1445 i 1457, uns anys abans del moment en què es situa la data del retaule.

En tot cas, la representació de Sant Sebastià segueix el model del retaule del Conestable de la capella de Santa Àgata de Barcelona, obra de Jaume Huguet. A partir d'aquí, les darreres teories apunten que en podrien ser autors la família dels Vergós, Pere Alemany, Francesc Mestre o algun altre pintor d'aquest cercle.

Cal tenir present la similitud entre la representació de Sant Sebastià en el retaule de Sant Jeroni i la que apareix al retaule de Sant Sebastià i Santa Tecla de la catedral de Barcelona, obra dels Vergós. Aquesta afirmació també es pot aplicar a un retaule de Sant Sebastià i Sant Eloi conservat al MNAC, pintat pel cercle dels Vergós. En la mateixa òrbita es troben els pintors Pere Alemany i Francesc Mestre, que de vegades col·laboraven entre ells i també amb algun dels membres de la família Vergós.